

Голас Радзімы

№ 46 (1928)
14 лістапада 1985 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАІЧЫНІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Больш за пяцьдзсят год пражыла Паліна БОБРЫК у Канадзе і вось нарэшце вярнулася назаўсёды ў Беларусь. Гэты здымак зроблены нашым фотакарэспандэнтам С. КРЫЦКІМ у яе роднай вёсцы Грушава на Кобрыншчыне. [Расказ аб сустрэчы з Палінай Бобрык чытайце на 4-й стар.]

СТОЛІНСКАЯ ВОСЕНЬ

[«Кірмаш кліча...»]

стар. 3

САВЕЦКАЯ І АМЕРЫКАНСКАЯ ПРАГРАМЫ АСВАЕННЯ КОСМАСУ

[«Ключи от будущего»]

стар. 5

СТАЯЎ ЛЯ ВЫТОКАЎ БЕЛАРУСКАЙ САВЕЦКАЙ КУЛЬТУРЫ

[«Мелодыя мужнай праўды»]

стар. 6

падзеі · людзі · факты

падзеі · людзі · факты

падзеі · людзі · факты

68-Я ГАДАВІНА КАСТРЫЧНІЦКАЙ РЭВАЛЮЦЫІ

68-мы раз святкавала Савецкая краіна гадавіну Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Вялікі Кастрычнік — галоўны пункт адліку ў жыцці яе працоўных: і ветэранаў, і тых, хто прыняў і працягвае слаўную эстафету стварэння.

«Стварэнне» і «мір» — такімі былі першыя лозунгі, якія рэвалюцыйны пралетарыят напісаў на сваіх сцягах. І вось ужо амаль сем дзесяцігоддзяў яны вызначаюць палітыку першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы. Агрэсіўнаму курсу імперыялізму, які пагражае чалавецтву новай ядзернай катастрофай, Камуністычная партыя і Савецкая дзяржава процістаўляюць праграму ўсталявання міру на зямлі, прыняццямі мірнага суіснавання дзяржаў з розным грамадскім ладам.

6 лістапада ў Крамлёўскім Палацы з'езду адбылося ўрачыстае пасяджэнне Маскоўскага Савета народных дэпутатаў і гарадскога камітэта КПСС, прысвечанае знамянальнай даце. На ім прысутнічалі прадстаўнікі Кампартыі і ўрада Савецкага Саюза, замежныя госці.

З дакладам аб 68-й гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі выступіў член Палітбюро ЦК КПСС, старшыня Камітэта дзяржаўнай бяспекі СССР В. Чэбрыкаў.

На ўрачыстым пасяджэнні Мінскага гаркома КПБ, гарадскога Савета народных дэпутатаў прысутнічалі партыйныя і дзяржаўныя дзеячы рэспублікі, прадстаўнікі працоўных калектываў беларускай сталіцы.

Велічнай і прыгожай была ў святочную раніцу 7 ліста-

пада плошча імя Леніна ў Мінску. Чырвоны колер рэвалюцыі — у яе ўбранні, пераможны колер Кастрычніка — у разліве сцягоў і транспарантаў. На плошчы адбыўся ваенны парад і маніфестацыя працоўных Мінска.

Перад трыбунамі прайшлі шарэнгі адкрытых машын. У іх — ветэраны партыі, ваіны і працы — людзі, чые лёсы, злітыя разам, сталі агульным лёсам краіны. Ім выпала са збройі у руках абараняць заваёвы Кастрычніка, будаваць маладую рэспубліку, выпала суровае права выступаць у надзвычай жорсткай схватцы з фашызмам і перамагчы.

Побач з ветэранамі — маладое пакаленне. Савецкая моладзь аднадушна падтрымлівае ўзяты партыйй курс на паскарэнне сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны, ак-

тыўна ўдзельнічае ў вырашэнні новых планаў. Дэманстрацыя працягвалася некалькі гадзін. А ўвечары неба над Мінскам расквецілася святочным салютам.

Урачыстасці з нагоды 68-й

гадавіны Вялікага Кастрычніка прайшлі ў гэты дзень ва ўсіх гарадах і вёсках нашай рэспублікі.

НА ЗДЫМКАХ: Мінск. 7 лістапада 1985 года. Святочны парад і дэманстрацыя працоўных.

3 ВЫСОКАЙ ТРЫБУНЫ

ВЫСТУПЛЕННЕ ДЭЛЕГАТА БССР

У ходзе нацыянальна-вызваленчай барацьбы многія народы Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі скінулі неаправанае ярмо каланіялізму, заявілі ў Трыцім камітэце Генеральнай Асамблеі ААН (сацыяльна-гуманітарныя пытанні і пытанні культуры) дэлегат БССР С. Собалева. Толькі з 1960 года, калі па ініцыятыве СССР была прынята гістарычная Дэкларацыя аб прадастаўленні незалежнасці каланіяльным краінам і народам, 73 былі калоніі набылі незалежнасць, сталі паўнапраўнымі членамі ААН.

Аднак такое развіццё падзей не задалавалі імперыялістаў і неакаланізатарай, указала прадстаўнік БССР. Імкнуўся да ажыццяўлення сваіх ваенна-стратэгічных і эканамічных мэт, яны праводзяць курс на захаванне рэшткаў каланіялізму і расізму.

Шматгадовая барацьба намібійскага народа за нацыянальнае вызваленне ўжо даўно завяршылася б перамогай, каб не тайная і яўная дапамога расістам з боку імперыялістычных дзяржаў, у першую чаргу ЗША, іншых краін — членаў НАТО і Ізраіля, міжнародных манапалістычных колаў

і іх транснацыянальных карпарацый.

Праводзімая сіянісцкімі коламі Ізраіля палітыка тэрытарыяльнай экспансіі і анексіі, якая з'яўляецца галоўнай перашкодай на шляху да ажыццяўлення неад'емнага права народа Палесціны і іншых арабскіх народаў гэтага рэгіёна на самавызначэнне, таксама апіраецца на падтрымку ЗША, указала прадстаўнік БССР. Яна асудзіла няспынную ваенную прысутнасць каланіяльных дзяржаў на залежных тэрыторыях (на Гуаме, у Пуэрта-Рыка, на Дыяга-Гарсія, Бермудскіх і іншых астравах).

Беларуская ССР заўсёды надавала вялікае значэнне ўсеагульнаму ажыццяўленню права каланіяльных народаў на самавызначэнне ў якасці ўмоў для поўнага захавання ўсіх правоў чалавека, адзначыла ў заключэнні прадстаўнік БССР. Яна выказалася за тое, каб цяперашняя сесія Генеральнай Асамблеі ААН унесла істотны ўклад у справу канчатковай ліквідацыі рэшткаў каланіялізму.

ДЗЯРЖАЎНЫЯ ПРЭМІІ СССР

ЛАЎРЭАТЫ 1985 ГОДА

Напярэдадні ўсенароднага свята — 68-й гадавіны Вялікага Кастрычніка адбылося прысуджэнне Дзяржаўных

прэміі СССР 1984 года ў галіне навукі і тэхнікі, дзеячам літаратуры, мастацтва і архітэктуры, а таксама вялікай групе перадавікоў Усесаюзнага сацыялістычнага саборніцтва. Сярод лаўрэатаў — нямала прадстаўнікоў Беларусі.

Дзяржаўных прэміяў СССР удастоены: у галіне навукі і тэхнікі — акадэмік Акадэміі навук БССР Уладзімір Піліповіч, дацэнт Віцебскага медыцынскага інстытута Сяргей Бялоў, галоўны інжынер Віцебскага станкабудаўнічага заводу Уладзімір Блау, наладчык вытворчага аб'яднання «Мінскі трактарны завод імя У. І. Леніна» Аляксандр Дзем'яновіч і іншыя; у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры — драматург Аляксей Дударэў, рэжысёр «Беларусьфільма» Віктар Дашук, мастак Барыс Герлаван і іншыя; перадавікі Усесаюзнага сацыялістычнага саборніцтва — бургавы майстар Рэчыцкага ўпраўлення разведвальнага свідравання вытворчага аб'яднання «Беларуснафт» Мікалай Самончык, трактарыст-машыніст калгаса імя Чапаева Мсціслаўскага раёна Магілёўскай вобласці Іван Сідарэнка, брыгадзір комплекснай брыгады Глыбоцкага доследнага лясгаса Віцебскага ўпраўлення лясной гаспадаркі Марыя Ярмаловіч і іншыя.

АХОВА ЗДAROУЯ

ЛЯКАРСТВА — СА ДНА АЗЁР

Лячэбны эффект азёрнага глею — сапрапелю ўдалося памножыць вучоным-медыкам Беларусі. Надзяліўшы лекавыя хімічныя злучэнні здольнасцю пранікаць прама скрозь скуру, яны дабіліся паскарэння рэгенератывна-траўміраваных нервовых валокнаў. Новы метады аднаўлення здароўя людзей, якія пацярпелі ад няшчаснага выпадку, ужо шырока выкарыстоўваюцца ў многіх клініках рэспублікі.

У азёрным глеі ўтрымліваецца вельмі каштоўнае рэчыва — так званыя гумінавыя кіслоты. Іх вывучэнне паказала, што гэтыя злучэнні — эфектыўны біястмулятар. Аднак як даставіць яго ў патрэбнае месца арганізма і ў якой форме? Пасля шматлікіх лабараторных доследаў на гэтыя і іншыя пытанні былі знойдзены: удалося высветліць умовы, неабходныя для таго, каб малекулы патрэбных хімічных рэчываў пад уздзеяннем электратоку змаглі пранікаць скрозь скуру, прычым у самай актыўнай форме — іанізаванай.

СВЯТА ў РАДЖАЮ НА ПАЛЕССІ

КІРМАШ КЛІЧА...

Асенні кірмаш у Століне.

Фота А. КЛЕШЧУКА

ГОРАД марудна, як бы з неахвотаю, выпаўзаў з сырой ранішняй цемры і тут жа паспешліва нацягваў на сябе светла-шэрую бялізну кастрычніцкага туману. Здавалася, ён не спяшаўся адкрыць святочны ўбор сваіх нешматлікіх вуліц, дзвюх утульных плошчаў, парку, што прытуліўся да адной з іх. Учора да самага цямна жыхары горада прыхарошвалі іх, рыхтуючы да кірмашу — традыцыйнага асенняга свята працаўнікоў сельскай гаспадаркі, на якое з'язджаецца вясковы люд з усёго раёна, блізкія і далёкія госці з-за яго меж.

Туман і імжа наплылі пад раніцу зусім неспадзявана. Дагэтуль цэлы тыдзень стаяла на Палессі цудоўная, сухая і цёплая пара бабінага лета, пра якую тутэйшыя, паважанага ўзросту, чалавек сказаў мне:

— Чуў я колісь, старыя, як я зараз, людзі тлумачылі, што дні гэтыя бог адвёў жанчынам бядняцкіх гаспадарак для працы на сваіх палатках. Бо ў час сапраўднага лета пазіны былі яны рабіць на пана і заможных суседзяў і толькі ў гэце — на сябе. Так было ці не так, — працягваў мой субяседнік, — але панюў ды розных падпанкаў даўно ўжо, хутка паўвека міне, як прагнал з нашага краю, а вось бабіна лета, слава богу, засталася...

Край гэты — палескі, а калі больш дакладна, то сталінскі. Бо ёсць тут яшчэ і пінскі, і тураўскі, і іванаўскі, і мазырскі. Розныя яны не толькі геаграфічным абліччам. У кожнага свае непаўторныя гісторыі і такое ж адметнае сёння. Але надзіва падобныя яны адным: працавітасцю і гасцінным характарам сваіх людзей. Тых, каго ласкава і цёпла называюць палешукамі.

На Століншчыне я не ўпершыню. Як толькі засумуе душа — праценьна ўва мне апантаны вандронік — ўжо добра ведаю, куды падзець сябе, у які шлях падацца. На Палессе. Дарога праз старажытныя Слуцк, Лунінец, Пінск і — добры дзень, цуд-гарадок на свавольнай, буйнай Гарыні! Вітаю вас, добразычлівыя жыхары тутэйшых сёл і вёсак!

Люблю прыязджаць сюды ў любую пару года, але найбольш восенню, трапляць на хлеббаробскае свята — кірмаш, чуткі аб якім ідуць па ўсёй Беларусі.

У XV стагоддзе цягнуцца гісторыя беларускіх кірмашоў. Праходзілі яны пераважна ў буйных мястэчках і не адзін раз у год, прымяркоўваліся звычайна да царкоўных святаў: Пятра, Юр'я, Спаса і іншых. Самымі багатымі, вядома, былі кірмашы асеннія. Селянін, які сабраў ураджай, мог набыць тут тую ці іншую рэч для сваёй гаспадаркі. Мястэчкі ў такіх дні былі своеасаблівымі пунктамі зносін паміж жыхарамі аддаленых вёсак.

І вось кірмашы вярнуліся да нас. Адбываюцца яны не толькі ў Століне, а і ў Жыткавічах, Іванаве, Нясвіжы, у шмат якіх іншых былых мястэчках, а зараз гарадах рэспублікі.

Гаманлівыя людскія ручаі спякаюцца да галоўнай вуліцы Століна, на якой будзе адбывацца свята ўраджай. Савецкай. Дробны дожджык схваў пад парасоны ўсмешкі і прышчыў радасны настрой. Ланцуг машын, сялянскіх падвод, грузаных тавараў. І галасы, песні, музыка.

А вось і Савецкая. Па патамным схіле бяжыць яна ад адной плошчы да другой. Людзей жа на ёй столькі, што, як кажучы, яблыку няма дзе ўпасці. Гандлёвыя рады ўздоўж вуліцы знікаюць на другім канцы ў бязлікім тумане. Нягледзячы на ранні час,

ужо ідзе бойкі гандаль. З сялянскіх вазоў, з машын прадаюць малако, бульбу, цыбулю, гарбузы і нават жывых парасят; са штучных часовых прылаўкаў — прамысловыя і гаспадарчыя тавары, адзенне, кнігі.

Заўважаю аднаго цікавага з выгляду старога. Стаіць сабе з торбай-авоськай у руцэ і ў сівыя вусы пасміхаецца. Нібы з мінулага стагоддзя вынырнуў — вяртацца на ім як музейная, старадаўняя і самая што ні на ёсць палешуцкая...

— Якім Мірановіч, — прадстаўляецца ён. — Восемдзесят пяць гадоў маю. Былы, да трыццаці дзевятага, уласнік, гаспадар аднаго гектара і трыццаці сотак зямлі ды яшчэ вялікай сям'і. Пасля сорак пятага і да пенсіі калгаснік-жывёлавод.

— Як, дзед Якім, выжылі на адным гектары? — пытаюся.

— Вельмі лёгка! — Той хітра прыжмурывае вочы.

— ?

— Зараз людзі па восьм гадзін у суткі працуюць, а я ў той час усе дваццаць чатыры быў заняты. Днём у розных крамніках ды заможных гаспадароў парабкаваў, а ўночы рыбу у Гарыні лавіў, каб дзяцей ён накармаць ці на хлеб абмяняць.

Стыль гаворкі Якіма Мірановіча — чыста палескі. Ой, любяць палешукі паджартаваць з сябе!

Плошча гудзе, як патрывожаны вулей. Плошча спявае. Плошча танцуе. Дэманструюць умельства музыкі-адзіночкі і ансамблі, казачнікі і вершаскладальнікі, таленавітыя штуркары і самадзейныя спевакі.

А вось і мае знаёмыя з калгаса «Сцяг камунізму», у якім мне давялося пабываць напярэдадні. Сёння яны выглядаюць нязвыкла. Мужчыны-музыкі ў прывабных вышытых кашулях, жанчыны-танцоркі ў не менш прыгожых нацыянальных строях. Кіруе гэтым калектывам 58-гадовы калгасны цясляр Уладзімір Вабішчэвіч. Ён жа баяніст. Слухаю я задзірыстыя прыпеўкі, частушкі, пранізлівы голас скрыпкі, і ўспамінаюцца сустрэчы з гэтымі людзьмі, з іх землякамі ў самой гаспадарцы.

Дзве вёскі аб'яднаны пад «Сцягам камунізму». Рубель і Хатамель. Напрасткі ад Століна да калгаса кіламетраў трыццаць. Я ж дабраўся туды кружным шляхам, у два разы даўжэйшым. Тым самым, якім людзі хадзілі і ездзілі ўсе мінулыя стагоддзі і нават значна пазней, да ся-

рэдзіны дваццатага. Да таго самага часу, пакуль не прыйшла сюды меліярацыя. У дарозе «суправаджала» мяне ціхая зараз і буйная вяснона, амаль легендарная для палешукоў Гарыні. Яе халоднае цела серабрыста ззяла, і было незразумела, за што ўсё ж яе тут так любяць і лёгка даруюць тыя шматлікія беды, якія прыносіла ды і сёння часам прыносіць мясцовым людзям гэтая рака ў вясновыя разлівы.

Рубель і Хатамель — сёлы старажытныя. Дастаткова сказаць, што гарадзішчы і курганам са слядамі чалавечай дзейнасці, якія паблізу, па шаснаццаці-семнаццаці вякоў. Не складае, відаць, вялікай загадкі ўяўленне аб тутэйшым сялянскім жыцці, якое цякло ў гэтых вяках. У Вялікую Айчынную сёлы былі вынішчаны і спалены. З чорных абвугленых камяноў ды зямлянак каля іх падымаліся яны нанова...

Пабываў я ў мясцовай школе, завітаў у калгасную кантору. Прыемнай была сустрэча з заслужанай настаўніцай БССР Верай Красуцкай, якая выкладае тут беларускую мову і літаратуру. Шэсцьдзесят пяць год Веры Андрэеўне. Даўно атрымлівае пенсію, але вельмі не хочацца ёй развітвацца з працай. Як цікава расказвала яна пра гэтыя куток! Пра сённяшнія дні школы, пра тыя часы, калі дзяцей вучылі не ў класах, а ў сялянскіх хатах, якія па чарзе прадастаўлялі гаспадары. «Памятаеце, — звярнулася яна да мяне, — колгаснага героя настаўніка Лабановіча? Умовы яго працы нагадвалі мае ў маладыя гады. Ды і быт тутэйшых людзей быў вельмі падобны на той, які апісваецца ў трылогіі «На ростанях»...

Зараз школа тут вялізная, шматпавярховая. Больш тысяч дзяцей займаецца ў ёй. Штогадовыя выпускі дзесяцікласнікаў каля ста чалавек. Колькі, значыцца, патрэбных і карысных нашаму грамадству людзей выходзіць штогод з гэтых двух палескіх сёл!

Старшыню калгаса «Сцяг камунізму» Мікалая Ярмоліча некалькі гадоў назад турбавала адна акалічнасць: куды падзець лішак рабочых, ды прытым маладых рук. З юнакамі праблема стаяла менш востра: стваралася буйная калгасная будаўнічая арганізацыя, якая павінна была ўзяць на сябе ўзвядзенне ў гаспадарцы ўсіх праектуемых аб'ектаў. А вось да якой справы дзвучат прыгасавець каб новых сем'яў у калгасе не меншала? Прыдумаў. Ра-

нейшы, таксама шматпавярховы будынак школы адвядлі... пад філіял Пінскай швейнай фабрыкі. Сто маладых работніц працую зараз тут...

Але ж я — на кірмашы і павінен расказаць пра яго. Іграйце, рубельскія і хатамельскія музыкі, танцуйце, даяркі і швейніцы, весяліце кірмашны люд.

На гандлёвых прылаўках ганчарны посуд. Я мог бы з такой жа шчырасцю і цёпліняю паведаць пра сталінскіх майстроў гліняных вырабаў, пра работнікаў сельскіх, калгасных і саўгасных цагельных заводаў. Пазнаёміўся я тут і з цікавым чалавекам — сямідзесяцігадовым садавадам-аматарам з вёскі Беражное Іванам Карэльчуком, які прапаноўваў пакупнікам уласна выведзеныя гатункі плодовых дрэў. Сабраліся на вуліцы Савецкай і рэзчыкі па дрэву, і абутнікі, і майстрых прыгожых дываноў — людзі, асноўныя прафесіі якіх — механізатары, меліяратары, жывёлаводы. Усе яны, хто прама, хто ўскосна, маюць дачыненне да сённяшняга свята — свята ўраджай.

Вечер кружыць у парку жоўтую лістоту. А побач — людскі карагод.

— Гэй, друзі-ўкраінцы! — вясёлая чарнявая маладзіца пад гукі баяна звярнулася да групы гледачоў, што стаялі побач. (І па чым яна толькі іх пазнала!) — Хіба ж вам нявесела? Перажываеце, што менш, чым мы, сёлета бульбы сабралі? Затое ж вы нас па бураках абшлі! Годзе, дарогія, тужыць. У круг, усе ў круг. Вось мы да вас на кірмаш прыедзем, то ўбачыце, як беларусы весяліцца...

Столінская зямля ляжыць на самым поўдні рэспублікі ў заходняй частцы беларускага Палесся. За ёю адразу ж пачынаецца зямля дубровіцкая з цэнтрам, такім жа самым па велічыні гарадком, як і Столін. Толькі Дубровіца — гэта ўжо Украіна.

Але ніколі: ні сёння, ні ў мінулым — не адчувалі суседзі варажасці адзін да аднаго. У Вялікую Айчынную разам змагаліся з ворагам у партызанскіх атрадах. Жылі ў пасляваеннай беднасці — дзяліліся апошнім, выжывалі. І выжылі. А зараз — саборнічаюць у працы і зноў дзяляцца, толькі не апошнім, а новым і перадавым — вопытам, дасягненнямі.

Стаіць на мяжы дзвюх суседніх зямель, дзвюх братніх рэспублік высокі манумент дружбы. На ім — дзве злітыя ў моцным сяброўскім поціску рукі пад двума гербамі. Кінеш у адзін бок позірк — і панясецца ён над чорнымі тлустымі скібамі ўзаранага асенняга поля да старажытнай сталіцы ўсходнеславянскіх зямель Кіева-града, кінеш у другі — і затуманіць яго здрадлівая сляза, зашчыміць душа і зойдзецца сэрца ад любові да родных краёвадаў...

Гудзе, шуміць кірмаш. Кліча то ў адзін, то ў другі бок. Высока і імкліва ўзлятаюць арэлы: па традыцыі ні адно беларускае гулянье, тым больш кірмаш, без іх не абыходзіцца. Дзяўчаты, маладыя светла- і чорнабровыя палешуцкі, у вышытых і вытканых сукенках закрываюць вочы ад займаючага дух палёту...

Надвор'е, нарэшце, зліталася над людзьмі: рыжыя промні сонца сцэбанулі па ўзбуджаных тварах. У бок Гарыні спывае малочная рака туману. Але набліжаецца вечар, і хутка над горадам складзе крылы развіталыя песня. Заўтра пачнецца новы хлеббаробскі год, у якога свой адлік часу — ад ураджай да ўраджай...

Час і мне ў дарогу. Да пачатку кірмаш! Да сустрэчы, мілы, гасцінны край!

Міхась СТЭЛЬМАК.

АД АЎДЫТОРЫІ ІНСТЫТУТА ДА ЗАВОДСКАГА ЦЭХА

У савецкіх вышэйшых навуковых установах разам з абавязковымі па праграме лабаратарнымі і практычнымі заняткамі, стажыроўкай на прадпрыемствах шырокае распаўсюджанне атрымліваюць такія новыя фармы, як удзел у рабоце комплексных творчых маладзёжных калектываў (КТМК). Тут студэнты нараўне з выкладчыкамі вырашаюць важныя народнагаспадарчыя задачы. Адзін з такіх творчых калектываў — «Сплаў» створаны ў Беларускім політэхнічным інстытуце.

«Сплаў» малады. Яму 5 год. Яго члены — студэнты механіка-тэхналагічнага факультэта інстытута.

Тэмы навуковых студэнцкіх распрацовак звязаны з задачамі, якія ставяць перад намі нашы партнёры на прамысловых прадпрыемствах, — тлумачыць адзін са стваральнікаў «Сплаву», кандыдат тэхнічных навук Анатоль Слуцкі. — Асабліва цесныя нашы дзелавыя кантакты з Мінскім трактарным і Беларускім аўтамабільным заводамі, дзе працуюць спецыялісты, якія прайшлі школу «Сплаву».

На рахунку «Сплаву» 25 навуковых артыкулаў, 21 аўтарскае пасведчанне на вынаходствы, 3 кандыдацкія дысертацыі. Усе тэарэтычныя выкладкі гэтых работ служаць асновай для практычных распрацовак, якія адразу ўкараняюцца ў вытворчасць.

— Быў час (да стварэння «Сплаву»), калі нашы распрацоўкі ўкараняліся неахвотна, — працягвае А. Слуцкі. — Пяць год назад група выпускнікоў, накіраваных у інстытутскую лабараторыю, прапанавала сваім сакурснікам на Мінскім трактарным заводзе (МТЗ) вызначыць кола праблем, якія найбольш востра стаяць перад практыкамі. Маладым спецыялістам не цярпелася правесці сябе на справе, вызначыць, наколькі яны падрыхтаваны да вырашэння сур'ёзных задач. Каб скаардынаваць будучую работу, мы з канструктарамі і тэхнолагамі МТЗ склалі сумесны план пошукаў ў ўкараненні. Кожны этап пошуку абмяркоўвалі з работнікамі завода. Так, напрыклад, нам удалося ўдасканаліць вытворчасць трактарных адлівак, а першым крокам да гэтага сталі распрацоўка і ўкараненне тэхналогіі атрымання трывалага чыгуну з высокімі тэхналагічнымі якасцямі. Мы дабіліся значнай эканоміі металу, зніжэння вагі трактароў і павышэння іх надзейнасці.

Поспех прыносіць калектывныя рашэнні. Так, напрыклад, распрацоўка прынцыпова новых тэхналагічных працэсаў выплаўкі нізкалегіраваных чыгуну ў розных плавільных аграгатах з выкарыстаннем ванадыіўтрымліваючых матэрыялаў дазволіла знізіць кошт легіравання ўдвая. Сёння некалькі аўта- і трактарбудаўнічых прадпрыемстваў выкарыстоўваюць літыя чыгунныя дэталі з эксплуатацыйнымі характарыстыкамі ў два разы вышэйшымі за ранейшыя. Значна зменшана і ўтрыманне каштоўных легіруючых матэрыялаў.

Калі прааналізаваць справы-зачы «Сплаву», абязкова кінецца ў вочы, што там, дзе ўпамінаецца час, сыравіна, грашовыя сродкі, вага, — абязкова фігуруюць словы: «хутчэй, менш, танней, лягчэй». А калі гутарка ідзе аб надзейнасці, эксплуатацыйных характарыстыках, указваецца, што гэтыя паказчыкі вышэй за ранейшыя. Нядаўна комплексны творчы маладзёжны калектыв Беларускага політэхнічнага інстытута «Сплаў» быў адзначаны высокай узнагародай — прэміяй Ленінскага камсамола рэспублікі.

Вера ПОЛА.

С ЮБИЛЕЕМ!

Вена, Хольвеггасе, 13. Этот адрес хорошо известен нашим соотечественникам в Австрии. Здесь находится клуб «Родина», основанный 25 лет тому назад. 5 ноября 1985 года члены клуба и все те, кто интересуется культурой Советской страны, в торжественной обстановке будут отмечать знаменательную дату. «Это событие, — пишет нам в своем письме председатель правления клуба А. Кухар, — мы решили приурочить к празднованию 68-й годовщины Великой Октябрьской социалистической революции».

На предстоящем ноябрьском собрании будут подведены итоги сделанного, намечены планы на будущее. Прозвучат песни и стихи на языке Пушкина и Гёте.

В этом клубе люди, волею судьбы оторванные от Родины, находят тепло родного очага. Здесь проводятся лекции, беседы, просмотры советских кинофильмов, приемы делегаций из СССР. Работает библиотека, курсы русского языка, кружок художественной самодеятельности.

Хорошей работе клуба во многом способствует энергия и умение его активистов: Кухар А., Пигаль В., Кирхмайер В., Остапович И.

Много пользы и радости приносит и непосредственные встречи с Родиной. Между венским клубом и Белорусским обществом «Радзіма» давно установились дружеские связи. Текущий год — наглядный пример этих связей. Гости из Австрии А. Колодинский с супругой О. Керунер. Валентина Пигаль стдыхала и лечилась в санатории «Криница», под Минском. В писнерском лагере «Звездный» отдыхали дети земляков из Вены.

Дорогие соотечественники!

Белорусское общество «Радзіма» и редакция газеты «Голас Радзімы» сердечно поздравляют вас с 25-й годовщиной создания клуба. У вашей организации богатая и интересная история. Пусть ее будущие страницы станут еще более яркими, насыщенными, содержательными, как и многогранные отношения между нашими народами и странами под мирным небом!

ВІНШУЮЦЬ ЗЕМЛЯКІ

Праўленне і члены клуба «Радуга» ў горадзе Мельбурне віншуюць Беларускае таварыства «Радзіма», рэдакцыю газеты «Голас Радзімы», увесь савецкі народ са святам Вялікага Кастрычніка!

Многія з нас, суайчыннікаў, і нашы сябры-аўстралійцы сёлета, нягледзячы на далёкую адлегласць і вялікія фінансавыя выдаткі, змаглі пабыць у Савецкім Саюзе. Усе яны ў захапленні ад таго, што ўбачылі. Прагрэс, якога дасягнулі вы за апошні час, вялікі. Квітней, наша вялікая Радзіма, нясі мір і дабрабыт чалавецтву!

Ад імя членаў клуба «Радуга» А. ВОЛЬФ,
К. КАЛАКІДЖ, С. САУЧЫКАЎ і інш.

Аўстралія.

Дазвольце мне праз вашу газету «Голас Радзімы» павіншаваць усіх людзей у Савецкім Саюзе са святам 68-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі і пажадаць поспехаў ва ўсіх справах, асабліва міру на планеце.

Мікалай ВЯЕУНІК.

Англія.

Хачу павіншаваць Беларускае таварыства «Радзіма» і рэдакцыю газеты «Голас Радзімы» з 68-й гадавінай Вялікага Кастрычніка!

Жадаю вам вялікіх поспехаў у рабоце, добрага здароўя, чыстага мірнага неба над нашай планетай!

Міхаіл МАДОРНЫ.

ФРГ.

Ад імя Федэрацыі рускіх канадцаў і ад сябе асабіста віншую вас і ўвесь савецкі народ з Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыяй. Мірнага жыцця для ўсіх народаў!

Людзі добрай волі, будзьце на варце міру! Мацуйце дружбу паміж народамі!

За праўленне аддзела ФРК г. Ванкувера
Уладзімір ГАУРЫЦКІ.

Канада.

З нагоды 68-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі жадаю рэдакцыі і ўсяму савецкаму народу далейшых поспехаў у справе ўмацавання трывалага міру на зямлі і бесперашкоднай дарогі да камунізму.

Мікалай ЯНУШЭВІЧ.

Англія.

Дарагая рэдакцыя! У сувязі з 68-й гадавінай Вялікага Кастрычніка прашу прыняць ад мяне самую найлепшую пажаданні!

Няхай жыве і цвіце Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік! Няхай будзе мір на зямлі. Няхай жыве мой слаўны народ!

Ваш пастаянны чытач Васіль ПЕТРУЧУК.

Польшча.

Члены аддзела ССГБ з горада Шарлеруа, я і мая сям'я ад чыстага сэрца віншую калектыву рэдакцыі газеты «Голас Радзімы» са святам Вялікага Кастрычніка!

Жадаем вам, дарагія сябры, шчасця, а нашай добрай вястуўні газеце «Голас Радзімы» далейшай заслужанай папулярнасці сярод суайчыннікаў за мяжой. Для нас газета «Голас Радзімы» — верны сябар і памочнік у нашым, адарваным ад Радзімы жыцці, гэта крыніца беларускай культуры.

З задавальненнем успамінаем шчаслівыя дні, праведзеныя на Радзіме.

Шчырае прывітанне ад усёй маёй сям'і ўсім сябрам.
Ад імя членаў праўлення ССГБ аддзела г. Шарлеруа

Марыя ГАРОХ.

Бельгія.

ЗНОУ У РОДНАЙ ВЕСЦЫ ПРАЗ ПАЎВЕКА РАЗЛУКІ

ІНШАГА ЎЯВІЦЬ НЕ МАГУ

У адным з нумароў «Вестника», прагрэсіўнай газеты нашых суайчыннікаў у Канадзе, у заметцы аб святкаванні дня нараджэння актывіста ФРК І. Яфрэмава, мяне зацікавіла фраза: «Карыстаючыся магчымасцю, хачу выканаць просьбу Івана Аляксеевіча — праз газету «Вестник» перадаць шчырае прывітанне Паліне Бобрык, якая цяпер жыве ў беларускім горадзе Кобрыне».

Хто такая Паліна Бобрык? Чаму з далёкай Канады землякі шлюць ёй прывітанне праз сваю газету? Далёка не кожны ўдастойваецца такога гонару. Здавалася, што атрымаць адказы на гэтыя пытанні было зусім не складана: па новай аўтамагістралі да Кобрына ўсяго каля трох гадзін язды.

У адрасным стане далі даведку: «Бобрык Паліна Іванаўна жыве па вуліцы Пушкіна, д.м. 11, кватэра 6». Вуліца ў самым цэнтры горада, новы сучасны жылы дом. Пачуўшы пасля звонка паспешлівыя крокі за дзвярамі кватэры, падумаў: «Пашанцавала». Аказалася, што памыліўся.

— А цёткі Полі няма, — спачувальна сказала яе пляменніца Еўдакія Арцём'ёўна. — Яна зараз у вёсцы ў свайго другога пляменніка, Мікалая. А калі вернецца, не ведаю, толькі два дні, як паехала.

Нічога не зробіш. Наступным ранкам зноў дарога, на гэты раз недалёкая. Праехалі некалькі вёсак і пасёлкаў. Вось і паказальнік «Грушава». Яшчэ кіламетр па гравайцы — і мы ў вёсцы. Патрэбны дом аказаўся на другім яе канцы. Побач з домам калодзеж — журавель, якіх нямае ў беларускіх вёсках. Нейкая жанчына, напэўна, суседка, набірала ваду. Рукі спрытна штурхалі шост з вядром. «Журавель» усё ніжэй апускаў сваю доўгую шыю, а хвост з процівагой падымаўся ўгору. Я ўжо накіроўваўся к дому, але тут здзіўлена спыніўся: на канцы жэрдкі, замест звычайных каменя, кавалка рэйкі ці скрыні з пяском, што прывязваюцца для цяжару, віселі скручаныя дротам тры снарады. Я падышоў бліжэй. Гэта былі сапраўды снарады, праўда, без узрывальнікаў іначынікі. З іх і пачалася наша размова з Палінай Іванаўнай.

— Тут у палавіны вёскі такія калодзежы, — адказала жанчына на маё пытанне. — Яшчэ і да сёння з суседняга лесу балванкі прыносяць. У ваіну там былі партызаны. Расказваюць, нападлі на нямецкія абызвы, адбівалі снарады, потым абясшкоджвалі і выплаўлялі іх тол для мін. А балванкі засталіся. Вось іх потым і пусцілі для справы.

Ужо вырасла не адно пасляваеннае пакаленне. Колькі год прайшло. І ўсё ж, не-не, ды і напамінае ваіна аб сабе. Хача б вась гэтым, цяпер ужо бяскрыўдным іржавым жалезам. А сораг гадоў назад такія ж снарады рваліся на гэтай зямлі і, не разбіраючыся, знішчалі дамы і людзей, маладых, старых і дзяцей.

Напэўна, і Паліна Іванаўна думала аб тым жа, таму што працягвала:

— Мы ў той час былі ў Канадзе, але я добра ведаю, колькі ім тут усяго страшнага давалася перажыць. Проста жах бярэ. А як адчувалі сябе мы? Ох, цяжка і сказаць, — уздыгнула жанчына, і па шчокі пакаціліся слёзы. — Я толькі-толькі ўладкавалася нарэшце на пастаянную работу. 22 чэрвеня якраз павінна была ісці першы раз на фабрыку. Раніцай уключылі радыё, і сэрца аж зайшлося ад пачутага: бамбязь Брэст. Кобрын. Гэта ж нашы родныя мясціны, тут была ўся радня. Я плакала і плакала цэлымі днямі. І так амаль

ўсе нашы землякі ў акрузе. Потым зразумелі, што павінны зрабіць усё, што ў нашых сілах, каб памагчы Радзіме пазбавіцца ад гэтай страшнай бяды. Сталі збіраць грошы, адзенне, медыкаменты. Куплялі і адпраўлялі абсталяванне для шпіталью, санітарныя машыны. Вядома, усё гэта было кропляй у моры для такой вялікай вайны. Але мы стараліся, як маглі. І былі шчаслівыя, калі фашыстаў нарэшце пагналі з нашай зямлі і разбілі зусім.

— Так, страшны быў час, — пасля нядоўгай паўзы працягвала Паліна Бобрык. — Калі мне расказвалі, што тут рабілі фашысты ў ваіну, кожны раз здзіўлялася, як людзі маглі ўсё гэта перажыць. Але яшчэ больш мяне здзіўляе тое, што гэтыя ж самыя людзі змаглі так хутка зноў адбудаваць гарады і вёскі. Да таго, як вярнуцца сюды зусім, я тры разы прыязджала да сваякоў у гасці. Першы раз — праз 20 гадоў пасля вайны. Думала, што ўбачу адны разбурэнні, а ў іх ужо тады — усюды новыя дамы, усюды будаўніцтва. Што засталася ад ваіны, — дык гэта вась толькі балванкі ад снарадаў.

— Ну і, вядома, памяць людская, — дадала Паліна Іванаўна.

Колькі розных падзей у памяці яе самой. Паліна Іванаўна нетаропка стала раскаваць. І паступова, з яе ўспамінаў мне адкрылася ўсё жыццё гэтай столькі перажыўшай, але па-свойму шчаслівай жанчыны. У асобе Бобрык перада мною паўстала гісторыя многіх тысяч нашых землякоў, якія пакінулі Беларусь у дваццаты і трыццаты гады, але душой заўсёды заставаліся з ёю.

Поля, Палінка, Палінушка — звалі некалі Паліну Іванаўну бацькі і сваякі. Нарадзілася яна тут, у Грушаве, у беднай сялянскай сям'і. Бацька рабіў усё, каб вырацаваць з галечы, але так і не ўдалося змяніць становішча сям'і. Спрабаваў уладкавацца ў горадзе. І там нічога не атрымалася. Прыйшлося працаваць і Паліне. І вась грыгнуў 1917 год. Рэвалюцыя змяніла жыццё Расіі. Доўга не раздумваючы, Іван вырашыў вярнуцца з сям'ёй у родныя мясціны, адкуль сагнала яго ваіна. Усёй душой верыў, што цяпер ужо будзе жыць добра. Але да спаўнення мары было яшчэ далёка. Іх край стаў часткай буржуазнай Польшчы. І зноў галеча. Ды такая, што не выбрацца з яе аніяк. Вось і вырашылі ехаць за мяжу. У красавіку 1928 года Паліна з мужам Мікалаем апынулася ў Канадзе. І тут адразу ж сутыкнуліся з вялікімі цяжкасцямі. Эмігрантаў тысячы, а работы няма.

— Людзі ездзілі па ўсёй краіне ў пошуках працы, — працягвала раскаваць Паліна Іванаўна. — Тут ніхто нават не можа сабе ўявіць, як гэта было. Людзі настолькі прывыклі да таго, што ў Савецкім Саюзе ніколі не трэба шукаць працу, ідзі і працуй, дзе жадаеш. Нават запрашаюць на розныя прадпрыемствы. Прывыклі да таго, што многае тут бясплатна — адукацыя, медыцынскае абслугоўванне і іншае. Часам нават не зусім вераць мне, калі раскаваю пра нашы пакуты на чужыне. Кажуць: Канада ж багатая краіна. Так, багатая. Усяго там хапала. Але не было работы, не было за што купіць. Ужо перад самым ад'ездам колькі ўсяго бачыла. Едзе па вуліцы, і раптам нейкі натоўп. Аказваецца: гэта людзі стаяць за супам. А як павінен сябе адчуваць нармальны здаровы чалавек, ідучы за гэтай міласцінай. Няма работы, значыць нічога няма. А калі будзе — невядома. І самае страшнае, што беспрацоўных становіцца ўсё больш. Паглядзіш на

гэтую чаргу: адзін стаіць яшчэ франтам апрануты, яшчэ чысценкі, у капелюшы. А за ім другі чалавек, ужо босы, абарваны... Для яго гэтая талерка супу — свята.

Паліна Іванаўна ўстала, падыхла да шафы, дастала адтуль вялікі альбом з фотакарткамі і падала мне. Многія былі ўжо старыя, пажаўцелыя. На іх людзі, на маё здзіўленне, некаторыя добра знаёмыя. Тыя, з кім не раз даводзілася сустракацца ў Мінску, калі да нас прыязджалі дэлегацыі і турысцкія групы ФРК.

— Тут амаль уся гісторыя нашай Федэрацыі рускіх канадцаў, — растлумачыла Паліна Іванаўна. — Мы з мужам уступілі ў яе з першых дзён. Якраз гэты вялікі крызіс і дэпрэсія ў трыццаты гады прымусілі нас, эмігрантаў з Расіі, стварыць яе. Калі арганізавалася, стала значна лягчэй змагацца з цяжкасцямі. Ды і цяпер Федэрацыя вельмі памагае нашым землякам на чужыне.

— Паліна Іванаўна, а чаму вы вырашылі вярнуцца сюды зноў?

— А я і не вырашала, — адказала яна. — Такая думка была ўсё жыццё. Іншага не магла і ўявіць. Бо і ехалі толькі для таго, каб сабраць грошай і вярнуцца. Думалі, на пару год, а аказалася на пяцьдзесят. Шкада, муж не дажыў, а я вась прыехала. Як жа інакш? Тут жа Радзіма, тут усё мае. Тут і ўсе родныя. Праўда, братоў і сестраў ужо няма, але вась жыву з пляменнікамі. Яны цяпер як мае дзеці. Есць у мяне і ўнукі, і праўнукі.

— Значыць, задаволены, што вярнуліся?

— Вядома. Вядома, задаволена, — нават здзіўлілася Паліна Іванаўна. — Вы паглядзіце, якое жыццё навокал! Хіба так было раней? Ды цяпер у многа-много разоў жыццё палепшылася.

Вось, прабачце, што скажу. Я ж па-простаму, як разумю, так і кажу. Некалі за гэтай адной скваркай у місе ганялася ўся сям'я. А цяпер яе нічога не есць. Усе ядуць мяса, каўбасы. Так, усё ў людзей ёсць. А жыллё! Бачылі, калі ехалі сюды, які цудоўны пасёлак будуюць побач з новым жытлавагадоўчым комплексам?

Так, кіламетраў за пяць ад Грушава мы бачылі і комплекс, і будаўніцтва пасёлка. Нават спыняліся, каб лепш разгледзець. Галоўнае, што прыцягнула ўвагу: усе некалькі дзесяткаў дамоў будуюцца адначасова. Аб гэтым і сказаў Паліне Іванаўна.

— Вось-вось, — працягвала яна. — Двухпавярховыя катэджы з газам, водаправодам, ваннамі, усялякімі гаспадарчымі пабудовамі. Хіба я калі-небудзь магла падумаць, што беларускія сяляне будуць жыць у такіх дамах.

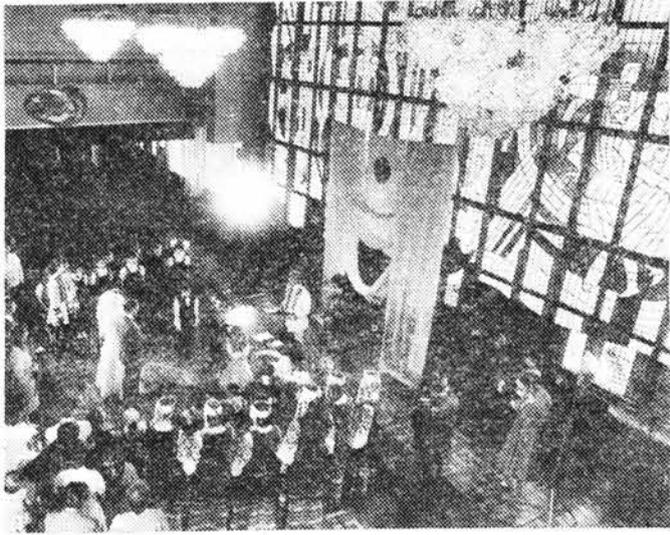
Я ўважліва слухаў Паліну Іванаўну і разглядаў фатаграфіі ў альбоме. На апошніх старонках былі тыя, што зроблены нядаўна. Каля дома, дзе мы цяпер сядзелі, стаялі Антон Кульчын, цяперашні старшыня ФРК, яго жонка Лідзія і Паліна Бобрык. Заўважыўшы, мае здзіўленне, Паліна Іванаўна ўсміхнулася:

— А госці ў мяне часта бываюць. І тэатры, і канадскія сябры не забываюць. Вось хутка чакаю Івана Грыбаня. Можна пад'едзе. Так што будзеце пісаць, не забудзьцеся перадаць ад мяне прывітанне ўсім знаёмым у Канадзе. І яшчэ напишыце, што я іх усіх помню, жадаю здароўя і шчасця і каб ніколі не радавайны. Будзем жыць і радавацца, гадаваць унукаў і праўнукаў і ездзіць адзін да аднаго ў госці. Вось чаго я хачу больш за ўсё.

Рыгор ФАМЕНКА.

На вяселлі студэнткі фізіка-матэматычнага факультэта Брэсцкага педінстытута Алы Мацюхі і навуковага супрацоўніка аднаго з навукова-даследчых інстытутаў абласнога цэнтры Юрыя Панасіна ўсе

было звычайным: картэж машын, упрыгожаных стужкамі і кветкамі, гасці, віншаванні... На ўсе жыццё запомняць Ала і Юры святую атмасферу шлюбу ў зале грамадзянскіх абрадаў лепшага ў горадзе Палаца, урачысты праезд па памятных мясцінах пагранічнага горада і, вядома ж, наведанне святога для кожнага жыхара Брэста месца —

легендарнай крэпасці, абаронцы якой гераічна змагаліся з ненавісным ворагам, аддалі свае жыцці за тое, каб праз дзесяцігоддзі вось так радасна свяціліся твары людзей, каб над іх галавамі заўсёды было мірнае неба. Ну а потым на ганку рэстарана «Беларусь» сустрапі маладых бацькі. На падносе — хлеб, мёд, квас. Каштуюць дзе-

ці народныя стравы, гучаць вакол старадаўня беларускага абрадавага песні. Увесь вечар гучала музыка, жарты, праводзіліся забаўныя конкурсы. **НА ЗДЫМКАХ:** Ала і Юры ПАНАСІНЫ ў Брэсцкай крэпасці; урачыстасць ў Палацы культуры прафсаюзаў; вось такія выпрабаванні давалася праходзіць маладым на сваім вяселлі.

ФАНТАСТИЧЕСКИЕ ПО МАСШТАБАМ, НО СУГУБО РЕАЛЬНЫЕ ПЛАНЫ

КЛЮЧИ ОТ БУДУЩЕГО

ДВЕ ПРОГРАММЫ — ТОЛЬКО ОДИН ВЫБОР

Шесть десятилетий назад, в 20-х годах, Константин Циолковский получил в СССР широчайшую известность как страстный проповедник не только научной, но и социальной идеи, связанной с его именем: выхода человечества в космическое пространство как в среду постоянного обитания. Создания землянами космических поселений. Развития космической промышленности. Широчайшего использования космоса в интересах человечества.

Циолковский мечтал о «завоевании Солнечной системы», о колониях в космосе. Но как далеки были его идеи от колонизаторских или завоевательных в традиционном понимании этих слов! Он думал о великой силе взаимной поддержки и взаимопомощи космических поселений — колоний, не знающих расовых и социальных перегородок, о благотворной и животворной их связи с колыбелью — Землей.

То, что у Циолковского было мечтой, плодотворной идеей, у выдающегося советского ученого Владимира Вернадского в его учении о ноосфере приобрело черты серьезной научной теории, согласно которой земные рамки рано или поздно должны были стать тесными для ноосферы, через которую Земля расширяется в космос. По Вернадскому, развитие космонавтики — не причуда человечества, овладевшего необходимой суммой научно-технических знаний, но естественное и неизбежное продолжение эволюционного ряда, начало которого теряется в глубине геологических эпох. Выход в космос человечества — необходимая звено всей восходящей ветви развития материи в нашей области Вселенной, в которой познание космоса — лишь первый шаг на пути к его освоению.

Итак, космическая фаза существования человечества — закономерность его развития. Давайте же с высоты понимания этого факта попробуем присмотреться к тому, как выглядят «ворота в космос» сегодня, в середине 80-х годов, что за ними?

КОСМОС: УГРОЗА ИЛИ НАДЕЖДА?

Кто способен «не заметить» сегодня, что в вопросе

об освоении и использовании космического пространства явственно и мощно проявляются себя два диаметрально противоположных подхода к будущему космоса, как и к будущему Земли в целом. Один — примитивный, простой, несмотря на все сложности эры научно-технической революции и социальных проблем, определяющих лицо планеты сегодня. Его квинтэссенция, смысловая доминанта — подготовка к «звездным войнам». Его девиз — «по праву сильного». Его «идейная» основа — национальный эгоизм. Всем ключевым параметрам ноосферы он противоречит внутренне, ибо основной предпосылкой ее образования как раз и было объединение человечества, проявление и осознание им себя в качестве единого целого.

Принципиально иной подход предлагает Советский Союз. Его девизом всегда было — «космос — на службу людям». Основной идеей — «опираясь на коллективный разум». Квинтэссенцией, смысловой доминантой, наконец, — принцип «исходя из всеобщих интересов и интересов каждого государства в отдельности».

В августе 1985 года этот принцип получил великолепное документальное подтверждение, открывающее совершенно новые горизонты в будущем Земли. Я имею в виду документы «Основные направления и принципы международного сотрудничества в мирном освоении космического пространства в условиях его немилитаризации (Предложения СССР)» и проект резолюции ГА ООН «О международном сотрудничестве в мирном освоении космического пространства в условиях его немилитаризации», представленные Советским Союзом в качестве официальных документов юбилейной, сороковой по счету Генеральной Ассамблеи ООН.

Эти документы, как представляется, заслуживают самого пристального и тщательного изучения по пунктам и даже отдельным строкам каждым живущим ныне на Земле. Я же сейчас хотел бы отметить самое главное в первом из них: речь идет о приглашении — в условиях обеспечения немилитаризации космического пространства — всех государств,

больших и малых, развитых и развивающихся, к глобальному сотрудничеству в космических исследованиях. О переводе на практические рельсы идеи подлинно коллективного освоения космоса, о постановке на службу людям его неисчерпаемых кладовых. О создании всемирной космической организации по международному сотрудничеству в мирном исследовании и использовании космического пространства.

Речь идет о фантастическом по масштабам, но сугубо реальном по смыслу и целям приглашении к будущему, с широчайшими социальными, экономическими перспективами — такому, к которому человечество столетиями пыталось подобрать ключи. Ключи от него сегодня даны людям в руки. Имя им — знание, разум, добрая воля.

НООСФЕРА — ПЕРЕД ЛИЦОМ РЕШАЮЩЕГО ВЫБОРА

«Основные направления и принципы международного сотрудничества в мирном освоении космического пространства в условиях его немилитаризации (Предложения СССР)» имеют характер не просто комплексный, но программный. Нетрудно заметить, что за документом стоит все та же принципиальная стратегия Москвы — сохранения и упрочения мира, развития мирного сотрудничества государств с различным социальным строем. В данном случае эта стратегия проявляет себя не только как стратегия совместного освоения космоса в условиях его немилитаризации, но и как стратегия выживания всего человечества в жестких условиях современной фазы ракетно-ядерного века.

Также нетрудно заметить, что советская программа мирного освоения космоса народами Земли органически противостоят программе милитаризации космического пространства, выдвинутой Вашингтоном и именуемой «стратегической оборонной инициативой», сокращенно СОИ.

Что обещает миру программа СОИ? Нет нужды заново анализировать здесь ее сугубо агрессивный характер: на эту тему имеется масса авторитетных высказываний государственных деятелей, политиков, руководителей общественных организаций самого разного рода, ученых с миро-

выми именами, в том числе и американских. Отношения к этой программе советского руководства Михаил Горбачев выразил так: «Говорят об обороне — готовятся к нападению, рекламируют космический щит, а куют космический меч, обещают ликвидировать ядерное оружие — на практике нарацивают, совершенствуют его. Сулят стабильность миру, а ведут дело к ломке военного равновесия».

В конечном итоге речь идет о подготовке глобальной войны с применением ядерного оружия. Но до того — о гигантских затратах (они же — прямые растраты) материальных средств, ресурсов, идей. Затратах-растратах отнюдь не только американских. И не только другой стороны, против которой в первую голову затевается разбойное предприятие, подготовка которого обойдется, по оценкам ученых, минимум в 500 миллиардов долларов. Средства на сооружение всепланетной гильотины США намерены искать по традиции не столько в своем кармане, сколько в чужих, самых разных: союзников и тех, кто стоит на позиции неприсоединения. Стран развитых и развивающихся, включая и самые бедные из них.

Программа СОИ не сулит миру никаких, даже крохотных радостей. Но обещает новые и очень большие беды. Конкретно — новый уровень нищеты, болезней, дефицита чистой воды, пищи, жилья, медицинского обслуживания, образования там, где все это необходимо острейшим образом, — в развивающихся странах. Новый уровень дефицита рабочих мест и опять-таки образования, здравоохранения, социального обеспечения — в развитых странах. В том числе и тех, руководители которых не чужды мысли «приобщиться» к СОИ. Надо заметить, что дивиденды от соучастия в американском по духу и целям проекте, на которые в этих странах (Япония, ФРГ) рассчитывают, мягко говоря, весьма сомнительного свойства. Затраты же неизбежно будут не просто значительными, но, главное, непропорциональными. СОИ обещает далее новые барьеры в международном разделении труда, в торговом, научном, культурном сотрудничестве, в обмене информацией и людьми. Новый

и тяжелейший удар по экологии планеты. Обещает, наконец, нанести колоссальный удар по всей современной системе международных отношений. Подрыв основополагающих международных договоров, представляющих собой фундамент стратегической стабильности, на которой держится сегодня международная безопасность, свергнет планету в хаос безудержной, напрочь вышедшей из-под контроля гонки вооружений со всеми вытекающими отсюда последствиями.

Ноосфера оказалась поставленной перед лицом решающего выбора между продолжением своего существования и несуществованием. «Речь идет о таком пункте развития цивилизации, когда либо начнется эра крупномасштабного освоения и использования космоса на благо человека, либо он станет источником смертельной угрозы для него» — так сформулирована ситуация нынешнего дня в документе «Основные направления и принципы международного сотрудничества в мирном освоении космического пространства в условиях его немилитаризации (Предложения СССР)».

Отсутствие будущего или будущее с большой буквы — такова дилемма. Первая ее часть, очевидно, не нуждается в пояснении. Что касается второй, советский документ, представленный в ООН, содержит такой обоснованный вывод: немилитаризация космического пространства и объединение усилий государств в мирной космической деятельности «способствовали бы расширению взаимопонимания и сотрудничества между ними, эффективному использованию материальных и интеллектуальных ресурсов человечества. Тем самым был бы придан новый импульс развитию науки и техники, открылись бы поистине безграничные перспективы применения достижений в космосе для содействия экономическому и социальному прогрессу народов, решению глобальных проблем, стоящих перед человечеством, в том числе таких неотложных, как ликвидация голода и болезней, преодоление экономической отсталости развивающихся стран, включая оказание им помощи».

Юрий КАЗАКОВ,
(АПН).

ЯГО МАСТАЦТВА НЕ СТАРЭЕ

МЕЛОДЫЯ МУЖНАЙ ПРАЎДЫ

З чаго пачаць расказ пра гэтага цудоўнага чалавека, педагога, грамадскага дзеяча? З яго першых крокаў у вялікае мастацтва, калі ён, 27-гадовы выпускнік Ленінградскай Акадэміі мастацтваў, выканаў вядомыя манументальныя фрызны ў Доме ўрада БССР? Ці, яшчэ да паступлення ў Віцебскі мастацкі тэхнікум, калі вылепіў у гліне першы партрэт Уладзіміра Ільіча Леніна? А можа паставіць эпіграфам да нашага расказу вершы пра герояў Брэсцкай крэпасці, пра тых, каму ўзведзены гэты велічны мемарыял, або песні аб легендарным падзвігу вызаліцеляў Беларусі, які ўвасоблены ў строгім і мужным Кургане Славы, што на 21-м кіламетры шашы Мінск—Масква? Таму што яны, гэтыя помнікі: і Курган, і Галоўны ўваход у Брэсцкі мемарыял—узведзены па праектах А. Бембеля і яго калег-архітэктараў.

Зрэшты, любая старонка творчага жыцця гэтага чалавека аднолькава цікавая і захапляючая: варта толькі ўважліва ўгледзецца ў яго творчасць...

А. БЕМБЕЛЬ:

— Мая работа скульптара заўсёды жывіцца тым пазычым і грамадзянскім настроём, пра які цудоўна сказаў мой любімы пэтр Маякоўскі:

«Это время гудит
телеграфной струной,
Это сердце с правдой

вдвоём,
Это было с
бойцами или страной,
Или в сердце было мнём».

За восем дзён да Кастрычніцкай рэвалюцыі яму споўнілася 12 гадоў. Ён рос з Краінай Саветаў, яго біяграфія—гэта біяграфія краіны.

Асабліва запомніўся маладому Бембелю студзень дваццаць чацвёртага года, калі разам з усім народам яму давалося перажыць цяжкае гора—смерць Уладзіміра Ільіча. Не выпадкова таму першай самастойнай працай, з чаго фактычна пачаўся шлях Бембеля ў мастацтва, быў вылеплены з гліны і затым пафарбаваны ў белы колер бюст У. І. Леніна.

А. БЕМБЕЛЬ:

— Першы скульптурны партрэт Ільіча не захаваўся. Але ён мне вельмі дарагі. Вядома, каштоўнасць яго зусім не ў мастацкіх вартасцях. Справа ў іншым. У той цяжкі дваццаць чацвёрты год я назаўсёды, на ўсё жыццё зразумеў, як любіць Ільіча народ.

З таго часу вобраз У. І. Леніна заняў у творчасці Бембеля адно з галоўных месцаў. Помнікі, бюсты, бар’ельфы, кампазіцыі, выкананыя ў бронзе, граніце, дрэве. Ленін—розум, гонар і сумленне вялікай эпохі—такія задумкі помнікаў у Салігорску, які адкрыты да 110-й гадавіны з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча. І сёння ідзе напружаная работа Андрэя Ануфрыевіча над помнікам Ільіча для Навагрудка і Мсціслава. Палымяны трыбун і чалавек настрымнай энергіі—такі правадзір у шырока вядомай кампазіцыі «Ленін на трыбуне». Можна яшчэ ўспомніць манументы Ільіча ў Полацку і Слуцку, збудаваныя ў трыццатыя гады. На вялікі жаль, яны загінулі ў час вайны. Цяпер іх можна ўбачыць толькі на рэдкіх пажоўклых фатаграфіях. А нядаўна случыўся піянеры знайшлі частку рэльефа, што ўпрыгожваў некалі помнік Ільічу.

Сёння мы не ўбачым многіх яго работ 20—30-х гадоў, але захаваўся адзін твор таго часу, магчыма, самы дарагі аўтару. Тады, у 1932 годзе, быў аб’яўлены ўсесаюзны конкурс на стварэнне ансамбля скульптурных рэльефаў для Дома ўрада ў Мінску. Бембель толькі што скончыў акадэмію, але рызыкунуў—прыняў удзел у конкурсе. Задумка была такой—адлюстраваць рух чалавечтва да рэвалюцыйнага пераўтварэння свету, гісторыю барацьбы пралетарыяту. Для выяўлення задумкі скульптар узяў культурна-адукацыйныя пункты гэтай барацьбы: ад змовы «роўных» Бабёфа і Парыжскай камуны да нарастання рэвалюцыйнай хвалі, калі абвешчаецца Камуністычны маніфест і навуковы камунізм авалодвае свядомасцю народаў. Напэўна, задума гэта была сугучная запатрабаван-

ням грамадства, маладой дзяржавы, таму праект быў прыняты да выканання.

А. БЕМБЕЛЬ:

— Прызнацца, мяне ў тыя гады менш за ўсё займалі пошукі дэкаратыўнай формы, захліствала прага выказацца. Я ствараў шматфігурныя кампазіцыі. Хацелася, каб чутны быў гул барацьбы, дамагаўся, каб агульнай успышкай рэвалюцыйнага ўздыму былі аб’яднаны ўсе сорак пяць метраў гэтага фрыза.

...Мы сядзім у прасторнай майстэрні Андрэя Ануфрыевіча і гутарым. Дакладней, я проста слухаю яго расказ пра незабыўныя дні. Слухаю і разважаю. Побач з намі—гіпсавыя партрэты герояў Вялікай Айчыннай вайны М. Гастэлы, Д. Гуляева, П. Калініна, А. Матросова, кампазіцыі «Супраціўленне» і «За нашу Савецкую Радзіму», «Сцяг Брэсцкай крэпасці», праекты помнікаў, дзесяткі іншых работ, фотарапрадукцыі твораў ваенных і пасляваенных гадоў. Фотаздымкі. Вось адзін з іх, зроблены ў 1943 годзе: малады Андрэй Бембель у лейтэнанцкай форме побач са сваім, толькі што завершаным партрэтам мужа-га Гастэлы...

Я напісаў—«гіпсавыя партрэты». Так, у майстэрні ў асноўным—гіпсавыя. Але іх бронза-

выя двойнікі даўным-даўно выйшлі далёка за межы майстэрні і музейных сховішчаў. Выйшлі на людзі, увайшлі ў памяць народную...

А. БЕМБЕЛЬ:

— У кожнага героя, які пакінуў след на зямлі, ёсць свая мясціна—горад, вёска, раз’езд... Мы гаворым Аляксандр Матросоў і адразу ўспамінаем нікому дагэтуль не вядомую вёску Чарнушкі. Мы называем імя Аляксандр Гаравец, і ў памяці паўстаюць першыя дні Курскай бітвы і Зорынскія Двары, дзе здзейсніў свой бесмяротны падзвіг беларускі герой. Мы гаворым Зоя і ставім побач назву падмаскоўнай вёскі Пятрышчава... Для Мікалая Гастэлы такой мясцінай стала шаша Маладзечна—Радашковічы, па якой 26 чэрвеня 1941 года рухаліся з захаду на ўсход калоны фашысцкіх танкаў, бронетранспарцёраў, цыстэрнаў з палівам. А насустрач гэтай калоне—з усходу на захад—насустрач смерці і бесмяротнасці ляцеў савецкі чалавек, капітан Гастэла са сваім экіпажам. Была раница пятага дня вайны. Але ўзыходзіла яго зорка—гэта быў яго зорны час...

Калі партрэт упершыню з’явіўся ў Маскве на выстаўцы, прысвечанай 25-годдзю БССР, ён зрабіў настолькі ашаламляючае ўражанне, што нават буйныя майстры разца ўзялі пад сумненне: а ці можна так? Навошта ламаць стагоддзямі правераныя традыцыі бюста-партрэта? А Мацвей Манізер, лінгвіст і настаўнік Бембеля, сказаў пры сустрэчы аўтару: «Фармаліст, але малайчына!»

Праз кароткі час скульптура стала шырока вядомай: англійскія кінарэжысёры, здымаючы ў Расіі дакументальны фільм пра Вялікую Айчынную вайну, увялі ў фінал скульптурны партрэт лётчыка. Яго здымалі проста на выстаўцы: з розных пунктаў, у розных дынамічных ракурсах і паваротах—здымалі як сімвал пераможнасці савецкага народа. У гэты ж час работа ўпершыню была рэпрадуцыравана ў газеце «Вечер-

няя Москва», потым у іншых выданнях.

Дарэчы, амаль ніхто са скульптараў, якія звярнулі пазней да тэмы падзвігу Гастэлы, не адышоў ад гіпнатычнага ўплыву бембелеўскага вобраза. У партрэце абсалютна дакладна сфарміравана яго, аўтарская, канцэпцыя, якую можна вызначыць як героіка-драматычную. У такіх творах ярка выражаны эстэтычныя пазіцыі аўтара, які катгарычна адмаўляе пасіўнае ўспрымання рэчаіснасці і перадачу «літаральнай праўды» натуральна будзённага падабенства.

А. БЕМБЕЛЬ:

— У кожным сапраўдным творы мастацтва павінна быць свая мелодыя, свая музыка. Гэта не проста прыём пластыкі. Гэта асабліва творчага мыслення.

Так, у работах Бембеля мелодыю заўсёды можна вызначыць і пазнаць. Мелодыю падзвігу ў імя шчасця людзей. Мелодыю мужнай праўды часу. Мелодыю, непадуладную капрызнай хуткаплыннай модзе.

Шматграннасць чалавечых характараў мы бачым і ў вобразах сучаснікаў, і ў вобразах герояў мінулага. А. Бембель, як правіла, шукае людзей унутрана блізкіх яго светаадчуванню, людзей з ярка выяўленай індывідуальнасцю. Вось чаму яго творы пры ўсёй вернасці мадэлі, натуре, далёкія ад жанрава-бытавой прыземленасці. Яго прыцягваюць у першую чаргу людзі дапытлівай думкі і творчага гарэння: рэвалюцыйныя, пісьменнікі, вучоныя, артысты, урачы.

Выдатны савецкі мастак Марцірос Сар’ян неяк сказаў: «Мастак не павінен баяцца таго, што ён з гадамі сівее. Баяцца трэба іншага—старасці мастацтва. Таму трэба жыць і працаваць так, каб мастацтва ніколі не старэла».

Менавіта гэтак жыве і працуе народны мастак БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі рэспублікі, прафесар Андрэй Бембель, якому ў канцы кастрычніка споўнілася восемдзесят гадоў.
Барыс Крэпак.

ТЭАТР НА ТАГАНЦЫ ІГРАЕ СПЕКТАКЛЬ

АБ ЖАНЧЫНАХ

І МУЖЧЫНЫ НЕ СТРЫМЛІВАЮЦЬ СЛЁЗ

Спектакль аб вайне. Фігуры ў салдацкіх шынялях. Крок болю, шэпт узрушэння...

Усё так, як на вайне. І не так...

У каго за плячамі вінтоўкі? Хто апрануты ў ваенную форму? Фігуры салдат не па-мужчынску кволыя, галасы—хоць хрыплыя ад пораху, але тонкія, а вала-сы, схаваныя пад пілоткі, мяккія і неяк не па-ваеннаму доўгія.

Так, гэта жанчыны—юныя жанчыны Вялікай Айчыннай вайны 1941—1945 гадоў. Ім выпала не на спатканне хадзіць, а ў бой, не жаніхоў абдымаць, а раненых, вынесеныя з перадавой, якія ў непрытомнасці вымаўляюць: «Вера (ці Маша, ці Каця...), я ведаў—гэта ты...» І цалаваць іх, амаль ці зусім незнаёмых, рабіць усё, каб выратаваць, і шпатаць у адказ: «Міленькі, не памірай, міленькі, толькі не памірай!»

«У вайны—не жаночы твар... На працягу некалькіх месяцаў гэтыя—сёння

крылатыя—словы не сыходзяць з афіш трыццаці, калі гаварыць толькі аб прафесійных, тэатраў Савецкага Саюза. У аснове кожнай пастаноўкі—нядаўна выданае кніга Святланы Алексіевіч.

КНИГА

Трыццацігадовая журналістка з Мінска бярэ дыктафон і ідзе да суайчынніц—удзельніц другой сусветнай вайны, якія засталіся жывыя. «Навошта табе гэта ведаць?—гаварылі яны ёй.—Гэта наш боль. Табе ж будзе цяжка...» Але бачачы перад сабой маладую жанчыну, якая па ўзросту можа быць іх дачкой, з добрымі і разумнымі вачамі, яны расказвалі ёй тое патаемнае, што доўгія гады стараліся забывць, але што не забывалася і рана ці позна павінна было быць выказана. Пра трагедыю вайны, пра фронтавы быт, пра каханне за дзесяць хвілін да гібелі, пра нечалавечы напружанне сіл і пацучаў, прайшоўшых праз зямное пекла жанчын.

«За пяць год,—расказвае Святлана Алексіевіч,—

я запісала больш за 500 інтэрв’ю. Аб’ездзіла амаль усю краіну. Выбралася галоўнае—не хроніка падзей, з якімі мы дастаткова знаёммы па кнігах і фільмах, а вопыт чалавечай, жаночай душы, якая праявіла патрыятызм і гераізм, маральную сілу і вялікую міласэрнасць. І яшчэ—рашучае, поўнае непрыняцце вайны... Мне здаецца, калі чые-небудзь галасы яшчэ могуць быць пачуты на нашай перапоўненай грузам узбраенняў Зямлі, то гэта перш за ўсё—жаночыя галасы».

СПЕКТАКЛЬ

Я бачыў яго ў маскоўскім Тэатры на Таганцы, для якога Алексіевіч напісала арыгінальную п’есу.

Тут няма яркіх дэкарацый. Замест іх—цагляны фасад дома, у яго вокнах—твары гераінай кнігі «У вайны—не жаночы твар», якімі яны былі адлюстраваны на здымках саракагадовай даўнасці.

Трагічная музыка. Вокны дома асвятляюцца, і ў іх з’яўляюцца дзяўчаты ў ваеннай форме. Іх чатыры—

маладыя, прыгожыя, як і тыя—на здымках. Побач—яны ж, але ўжо сёння—чатыры немаладыя жанчыны. Адна з былых фронтавічак падыходзіць да сябе ж, юнай: «Прыгожы некалі ў мяне быў твар... Жыву на поўдні, сонца навокал, кветкі, а ў мяне да сёння не жаночы твар».

Гукі рок-музыкі. Пад песню ў выкананні Алы Пугачова выяваюцца дзяўчаты ў лёгкіх сукенках, юнакі ў модных майках і джынсах. Ажыўленыя, гаманлівыя, яны перакрываюць, заглушаюць размовы жанчын-ветэранаў, іх успаміны пад патэфонныя гукі ціхіх, душэўных песень таксама папулярнай—у 40-х і 50-х гадах—Клаўдзі Шулжэнкі.

Адна з фронтавічак: «Маладыя, давай—падпявай!» А маладыя і не слухаюць—у іх свая музыка. Натанцаваўшыся, уступаюць у размову старэйшых:

— Вы ўсё пра вайну ды пра вайну... Вайна для вас—рэлігія.

Што можна адказаць?

— Вы, маладыя, мала пра нас ведаеце...

Перамяшчэнне эпох—і гледачы пераносыцца ў перадваенныя, ваенныя і першыя пасляваенныя дні. Словы, што прагучалі ў першых сценах, «ажываюць», успаміны набываюць плоч і кроў.

...Маладая жанчына—амаль дзяўчынка—едзе да мужа на фронт. Праз адлег-

ласці, тылы, прыфронтавыя дарогі. Сустрэча! Перадшыка, а затым зноў бой. Той, з якога мужа прыносяць параненым. Ён памірае ў яе на руках... Звычайная гісторыя вайны.

Жанчына, страціўшая мужа (жаніха, бацьку ці брата), прасілася на фронт. Не бралі—патрабавала. Адмаўлялі зноў—сама дабіралася на перадавую...

А сённяшнія маладыя, нашы сучаснікі,—тут жа, на сцэне. Яны і ўдзельнікі спектакля, і гледачы, чыя цікаўнасць змяняецца разуменнем, разуменне—суперажываннем.

ЯКІМІ ЯНЫ БЫЛІ

У зале многія плачуць. Старыя—таму што ўспамінаюць. Маладыя—таму што пазнаюць. Прачытаныя з праўдзівасцю споведзі ў жытцёвых, канкрэтных асобах, навога мог пакінуць раўнадушным лёс «надзвычайнага пакалення»—васмьмістасяч савецкіх жанчын-фронтавічак (санінструктараў, сувязістаў, снайпераў, артылерыстаў, лётчыц), многіх тысяч не ўлічаных статыстыкай партызанак і падпольшчыц?

Яны ішлі на вайну суцэраць фашызму добраахвотна. І выносячы нежаночы цяжар вайны на роўні з мужчынамі, захоўвалі ў той жа час такія неацэнныя жаночыя якасці, які спачуванне і міласэрнасць.

ЛЁС, ЯК І Ў МІЛЬЁНАЎ ІНШЫХ

НАШ ДОМ — ШЧАСЛІВЫ ДОМ

...Наша першая сустрэча не адбылася: якраз у той дзень надвор'е выдалася цудоўнае — сонечнае, цёплае, і Людміла заспяшалася да бацькоў у вёску — самы час буракі выбіраць. Не адзін год ужо яна жыве ў Мінску, працуе ў адной са сталічных школ, але сялянская праца не стала для яе толькі ўспамінам пра маленства. Бацькоўскі дом маладой настаўніцы Людмілы Дудко недалёка — у Макашах на Нясвіжчыне. Туды яна любіць наведвацца. Там маці, бацька...

А адным са сваіх першых настаўнікаў Люда лічыць дзеда: за свой доўгі век ён шмат чаго пра жыццё дзедаўся. І тое, як хлеб нялёгка дастаецца, і як уласны дом няўхатка будзеца, і як радасна бачыць у тым доме хлеб на стале і дзяцей за сталом. Дзед вучыў дзяўчынку таму, што лічыў галоўным у жыцці — сумленнасці і пашане да працы. Але прыгадвае яна і тое, як ён казаў ёй: «Толькі гультаі з кніжкам ляжаць». Што ж, цяжкая сялянская праца, добра зведаная старым чалавекам, нарадзіла тую сумную прымаўку. Не было ў яго дзяцінстве і юнацтва магчымасці чытаць, бо ўвесь час трэба было працаваць і толькі працаваць. А з кнігай у вёсцы і сапраўды можна было ўбачыць хіба якага паніча. Толькі ў сталыя гады, пры Савецкай уладзе, змянілася жыццё дзеда, адчуў сябе паўнапраўным чалавекам, за што быў вельмі ўдзячны новаму ладу. Але тое, успрынятае з малаком маці паныцце, не-не ды і праяўлялася, — напрыклад, калі старому здавалася, што ўнучка занадта заляжалася на канапе з чарговай кніжкай і не бяжыць хутэй на ферму да маці. Маці ж на дачку не крыўдала, не было на тое падстаў. Людміла ніколі не забывалася дапамагчы ёй не толькі дома ў хатняй гаспадарцы, але і ў калгасе, дзе маці працавала даяркай.

Сваю працу ў школе Людміла вельмі любіць, даражыць ёю. І не таму, што баіцца страціць, застацца без работы наогул, а таму што атрымлі-

вае ад яе маральнае задавальненне.

— Калі я прыйшла працаваць у школу, — гаворыць Люда, — завуч пры знаёмстве мне сказала: калі ў першы год не расстанешся са школай, то гэта ўжо на ўсё жыццё, ніколі не зможаш з ёю развітацца.

Людміла працуе ўжо пяты год і поўнаасцю згодна з тымі словамі старэйшага калегі.

...Пасля дзесяцігодкі Людміла падала дакументы ў прыёмную камісію Белдзяржуніверсітэта. Бацькі былі задаволены: дачка добра вучылася, ёй трэба працягваць адукацыю.

Але ў той год яна не стала студэнткай, не прайшла па конкурсу. Вярнулася дадому, працавала ў калгасе. Наступнай жа вясной дзяўчына выкарыстала магчымасць, дадзеную такім, як яна, маладым рабочым і калгаснікам дзяржавай: паступіла на падрыхтоўчае аддзяленне ўніверсітэта, пасля паспяховага сканчэння якога была залічана на філалагічны факультэт.

Мы сядзелі з Людай, і яна згадала, чым займаюцца зараз яе аднакурснікі. Высветлілася: адзін сёння піша вершы — стаў прафесіянальным пісьменнікам, другі выкладае, як і яна, у школе, трэці вучыцца ў аспірантуры — займаецца навуковымі даследаваннямі... Ніхто, ніводзін чалавек не пазбаўлены магчымасці займацца любімай справай, працаваць па спецыяльнасці. Пра гэта паклапацілася грамадства, якое спачатку дало ім магчымасць вучыцца, а потым працаваць. Вось і Людміла разам з дыпламам атрымала накіраванне ў 76-ю мінскую школу.

Зараз яна выкладае беларускую мову і літаратуру ў розных класах. Але сапраўды «сваімі» лічыць пяцікласнікаў, у якіх з'яўляецца класным кіраўніком. У дзяцей праблемы і пытанні ўнікаюць амаль кожную хвіліну. Адказ павінны даваць дарослыя: маці, бацька і, зразумела, іхняя Людміла Аляксандраўна. Яна шмат чаго цікавага ведае, расказвае ім. Вось і атрымліваецца, што пасля школьных заняткаў, ужо дома, урок працягваецца. Дзе-

ці ведаюць нумар яе хатняга тэлефона, маюць дазвол не толькі званіць, але і прыходзіць да настаўніцы.

— Люда, а чаму перш за ўсё ты хочаш навучыць сваіх выхаванцаў?

— Зразумела, мой галоўны абавязак — дапамагчы ім атрымаць добрыя веды па тых прадметах, што я выкладаю. Вучэбная праграма ў нас вялікая і цікавая. Напрыклад, з беларускай літаратурай школьнікі знаёмяцца ад самай старажытнасці. Потым чытаюць Багушэвіча, Дуніна-Марцінкевіча, Цётку, Багдановіча, вельмі грунтоўна Купалу і Коласа, і вялікі раздзел складае творчасць беларускіх пісьменнікаў савецкага часу. Але ж кожны год у рэспубліцы выдаюцца ўсё новыя творы. Таму стараюся заўсёды пазнаёміць дзяцей з самым цікавым, раю нешта з гэтага пачытаць, а потым абмяркоўваем. Так атрымалася, напрыклад, з новай апавесцю Васіля Быкава «Знак бяды», «Карнікамі» Алеся Адамовіча, «Дзікім паляваннем караля Стаха» і «Чорным замкам Альшанскім» Уладзіміра Караткевіча...

Па-другое, заўсёды памятаю: настаўнік павінен быць настаўнікам не толькі ў ведах, але, галоўнае, настаўнікам у жыцці. Тым больш той, хто выкладае менавіта родную мову і літаратуру, чые ўрокі ў першую чаргу павінны быць урокамі выхавання выдатных чалавечых якасцей: павягі і дабрныі да людзей, любові да Радзімы.

А каб гэта сапраўды атрымлівалася так, Людміла не шкадуе ні ўласнага часу, ні сіл. Таму і літаратурны вечар, і сустрэча з пісьменнікам, і экскурсія, і поход у тэатр на прэм'еру — усё гэта яе клопат.

У Люды, яе мужа Віктара і іх сына Дзімікі зараз ёсць усё, што трэба чалавеку для жыцця. Яны маладыя, адукаваныя, займаюцца цікавай ім і карыснай для грамадства работай, маюць утульную двухпакаёвую кватэру, якую, між іншым, Людзін муж, таксама тады яшчэ малады спецыяліст, атрымаў у сваёй арганізацыі, куды быў накіраваны па размеркаванні

пасля сканчэння ўніверсітэта. Яны любяць разам бываць у тэатры, кіно, на выстаўках. Сям'і Дудко спадабаўся і сёлетні адпачынак у пансіянаце на возеры Нарач, куды яны паехалі ўтраіх па сямейнай пачэўцы. Людміле яна каштавала вельмі танна, асноўную частку грошай унёс за яе прафсаюз, членам якога Люда з'яўляецца. «Наш дом — шчаслівы дом», — лічыць Людміла Дудко.

Дом для Люды — паныцце вялікае. Гэта не толькі яе ўтульная кватэра ў адным з мінскіх мікрараёнаў, і не толькі яе родныя Макашы. Гэта ўся наша краіна, Беларусь, якую яна верна і шчыра любіць. І як сапраўднае гаспадыня дома, яна клапаціцца аб ім, аб яго дні заўтрашнім. Сёння ў Людзін вёсцы ніхто не стане згадваць тую прымаўку, бо зараз у яе працавітых Макашах не знойдзецца хаты без кнігі ці газет. Вёска гэта невялікая, і таму ў ёй няма школы дзесяцігодкі. Але спецыяльны калгасны аўтобус возіць мажоранскіх дзяцей у суседняе сяло ў школу. Робіцца ўсё, каб толькі яны вучыліся, раслі працавітымі, развітымі людзьмі.

Старажытная Нясвіжчына за апошнія гады нібы памаладзела. Калісьці ў гэтых мясцінах быў маёнтак, дзе жыла пані, на якую працавалі мясцовыя сяляне. Пасля ўсталявання Савецкай улады ў доме той пані адкрылася школа. Людзі кажуць, прыязджаў сюды з-за мяжы яе сын. Не вытрымаў, вельмі яму, мабыць, было цікава, што ж на былой панскай зямлі робіцца, у былым панскім доме. Пазней школу з панскага дома перавялі ў іншы будынак, новы, намогна лепшы, чым панскія харомы.

Не ведае Люда імя пані. Наогул для людзей яе пакалення і само слова «пані» не мае ніякага пэўнага жыццёвага сэнсу. У лексіоне Людмілы, яе землякоў, яе вучняў зараз куды часцей сустракаюцца словы «космас» ці «кам'ютэр». А вось казкі сапраўды часта пачынаюцца: жыў-быў пан ці цар. Так то ж казка!

Галіна УЛІЦЕНАК.

ПРАЦЯГ СЯБРОЎСКИХ КАНТАКТАЎ

Вядомы балгарскі паэт і празаік, актыўны перакладчык і прапагандыст беларускай літаратуры Стэфан Паптанеў неаднаразова бываў у нашай рэспубліцы, аб'ездзіў яе літаральна ўздоўж і ўпоперак, мае на Беларусі шмат добрых і шчырых сяброў. Уражанні ад паездкак выліліся ў працуючы радкі вершаў, паэм, дакументальных апавяданняў, публіцыстычных артыкулаў, што друкаваліся ў перыядычным друку, а потым склалі кнігі, якія выйшлі ў розных выдавецтвах: «Беларусь — белая балада», «Барозы, я ў палоне ў вас!», «Пасля ўрачыстасці», «Беларуская восень».

Добра вядомы творы С. Паптанева і ў нашай рэспубліцы. Яны часта змяшчаліся на старонках беларускіх газет і часопісаў, а ў 1979 годзе ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» выйшла кніга С. Паптанева «Беларусь — белая балада» ў перакладзе Р. Барадуліна і В. Нікіфаровіча, прадмову да якой «Вачыма і сэрцам друга» напісаў народны паэт Беларусі П. Броўка.

І вось працяг сяброўскіх кантактаў — кнігу С. Паптанева «Беларусь — белая балада» выпусціла выдавецтва «Юнацтва». Да папярэдняга зборніка яна падобная толькі назвай, бо пераважная большасць твораў С. Паптанева Р. Барадуліным і В. Нікіфаровічам перакладзены ўпершыню.

Кніга пабудавана так, што празаічныя і паэтычныя творы тут суседнічаюць. У нарысах С. Паптанеў расказвае аб паездках па нашай рэспубліцы. Асабліва ўсхвалявана напісаны раздзелы, у якіх гаворыцца аб наведанні калгаса «Рассвет» імя К. Арлоўскага Кіраўскага раёна і Брэсцкай крэпасці-героя.

Паэма «Беларуская восень», задума якой узнікла пасля наведання партызанскай Ушаччыны, расказвае пра мужнасць беларускага народа ў барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі, пра неўміручасць памяці аб Вялікай Айчыннай вайне.

В. ЛЯСОВІЧ.

НЕКАЛЬКІ СУСТРЭЧ ПАСЛЯ СПЕКТАКЛЯ

— Мы імкнуліся да таго, — расказвае галоўны рэжысёр Тэатра на Таганцы Анастоль Эфрос, які ажыццявіў разам з Барысам Глаголіным пастаноўку спектакля, — каб злучыць праўдзівую, спавядальную інтанацыю кнігі з дынамічнай, «таганскаўскай» формай тэатра. Алексіевіч часта прысутнічала на рэпетыцыях, памагаючы актрысам выбраць правільны жэст, дакладны акцэнт.

Марыя Калеснік, малодшы сяржант, зенітчыца — адна з гераінь кнігі. «Я прыйшла глядзець сваю маладосць, — гаворыць яна. — Мне было дзевятнаццаць год, калі пачалася вайна».

Пазней я ўбачу фатаграфію: яна — маладая, прыгожая, шчаслівая, з букетам кветак — апусціла галаву на плячо мужа... Гэта — май 1941-га. А праз месяц фашысцкая Германія напала на Савецкі Саюз. Муж адразу пайшоў на фронт. Сын, які нарадзіўся ва ўмовах разрухі, голаду і холаду, памёр, не дажыўшы да двух год. Марыя папрасілася ў армію...

Я бачыў яе ўзрушаныя вочы, чуў яе дрыготкі голас. Як і ў актрысе, што ігралі «У вайны — не жаночы твар». Але гэта быў ужо не тэатр, гэта было жыццё.

Мікалай ВІШНЕЎСКИ.

РУКАТВОРНЫЯ ЎЗОРЫ

У вёсцы Макраны Капыльскага раёна добра ведаюць тэлевітвую майстрыху Ганну Палішчук. Яе прыгожымі ручнікам любуюцца аматары народнай творчасці на пастаянна дзеючай Усесаюзнай выстаўцы дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва ў Лівадзіі (Крым). Зачароўваюць яе вырабы і наведвальнікаў ВДНГ СССР і БССР. Творы Палішчук былі прадстаўлены ва ўсіх рэспубліканскіх экспазіцыях майстроў народнай творчасці. Вырабы Ганны Іванаўны пабывалі ў многіх саюзных рэспубліках, у Польшчы, ГДР, Чэхаславакіі, Францыі...

Работы Палішчук мне неаднойчы даводзілася бачыць, а васьм з самай Ганнай Іванаўнай сустрэцца ніяк не выпадала. Пазнаёміліся мы, калі прыязджала яна ў Мінск на рэспубліканскую выстаўку, прысвечаную 40-годдзю Перамогі.

У нацыянальным беларускім адзенні Ганна Іванаўна сядзела за кроснамі і ткала. Народныя майстры ўвогуле людзі вельмі добраазычлівыя. Вось і Г. Палішчук такая. Сядзела навідавоку ў выставачнай зале і спакойна рабіла сваю справу. Маўляў, калі ласка, падыходзьце, глядзіце, вучыцеся.

На выстаўцы мы разгаварыліся, майстрыха ахвотна пачала расказваць:

— Ткацтва я палюбіла яшчэ ў дзяцінстве. Глядзела, як мама працуе, цётка, і гэта запала мне ў душу.

Усе ўзоры я прыдумваю сама, успамінаю, як бабка, маці рабілі. Бяру ўзоры з народнага жыцця, з траў, пялёсткаў кветак. Усе малюнк — з маёй душы.

Згадваю такі выпадак. Неяк знайшла я на папалішчы кавалачак узорыстага палатна. І так мне ўзор спадабаўся, што вырашыла я аднавіць яго. Спачатку намалювала. Не адразу атрымалася, некалькі разоў перамалёўвала. Потым пачала на станку рабіць поспілку з гэтым узорам. Яе зацвердзілі на мастацкім саваце, і потым уся брыгада вырабляла рэчы з гэтым узорам.

Кожная рэч — поспілка або ручнік, сурвэтка або дыван, зробленыя макранскімі ткачыхамі, — мае свае асаблівасці. Яны настолькі адметныя, што іх можна пазнаць па знешнім выглядзе.

Захаваўне і прадаўжэнне традыцый беларускага ткацтва — гэта справа рук, руплівасці і гарачай душы многіх майстрых, і сярод іх — Ганна Палішчук з вёскі Макраны.

Л. БАЦЮШКАВА.

Спяваць і танцаваць на Крычаўшчыне любіць і стары, і малы. У раёне створаны дзесяткі калектываў мастацкай самадзейнасці. НА ЗДЫМКУ: выступае хор калгаса «Заветы Ільіча»; дзіцячы ансамбль «Барозка».

Фота В. БЫСАВА.

ФОТАКЛУБУ «МІНСК» — 25 ГОД

ЗДЗІВІЦА ЗВЫЧАЙНАМУ

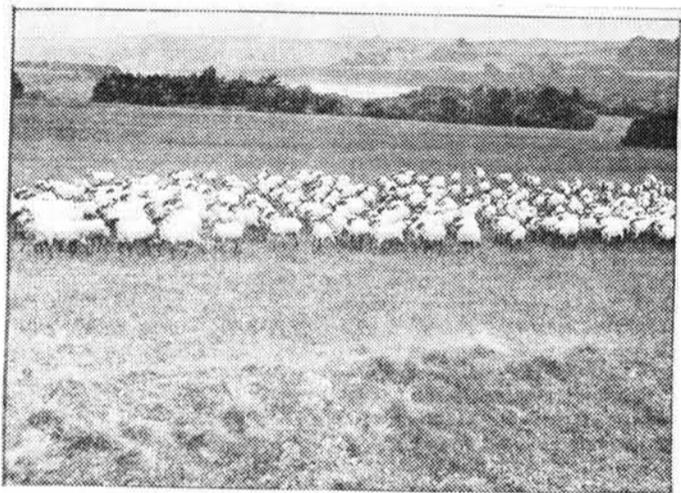
...Нам не хапае часу, мы заўсёды спяшаемся. Спяшаемся і не заўважаем вясенскае неба над галавой і разбітае люстэрка лужаў на асфальце. Не паспяваем угледзецца ў твары людзей на вуліцы і хаваемся пад парасоны ад першага лістападаўскага мокрага снегу. І раптам, як адкрыццё, убачыш схопленае імгненне жыцця: пшчотны дзявочы твар, птушку, што даверліва корміцца з чалавечай рукі, вочы закаханых, вялікія кроплі дажджу на вясновых кветках. Пільнае вока фотамайстра заўважыла незвычайнае ў звычайным.

У Палацы мастацтва, дзе экспанавалася выстаўка, прысвечаная 25-годдзю народнага самадзейнага фотаклуба «Мінск», штодзень было шмат наведвальнікаў.

Фотаклуб «Мінск» — адзін з найбольш аўтарытэтных у нашай краіне. Нарадзіўся ў 1960 годзе, а ўзначаліў яго вядомы вучоны і дзяржаўны дзеяч акадэмік В. Купрэвіч, у той час — прэзідэнт Акадэміі навук БССР. У 60-я гады ў аб'яднанне прыйшлі Я. Казюля, А. Дудкін, Ю. Васільеў, У. Няхайчык і іншыя фотааматары, якія і па сённяшні дзень з'яўляюцца яго галоўнай творчай сілай.

У 1978 годзе за заслугі ў развіцці фотасправы фотаклубу «Мінск» было прысвоена ганаровае званне «народны».

Работы ўдзельнікаў клуба можна сустрэць на самых буйных выстаўках краіны. 1984 год, Масква — Усесаюзная выстаўка «Фотааб'екты і жыццё». Па выніках Усесаюзнага агляду самадзейнай творчасці працоўных, прысвечанага 40-годдзю Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне, фотаклуб называецца адным з шасці лаўрэатаў фотавыстаўкі. Частыры аўтары ўзнагароджаны медалямі ВДНГ СССР. Выстаўкі «Бурштынавы край» і «Партрэт сучасніка» ў Літве, «Партрэт сучасніка» ў Запарожжы — гэта толькі частка выставак, дзе экспанаваліся работы фотаматараў «Мінска». Іх прозвішчы ведаюць таксама ў

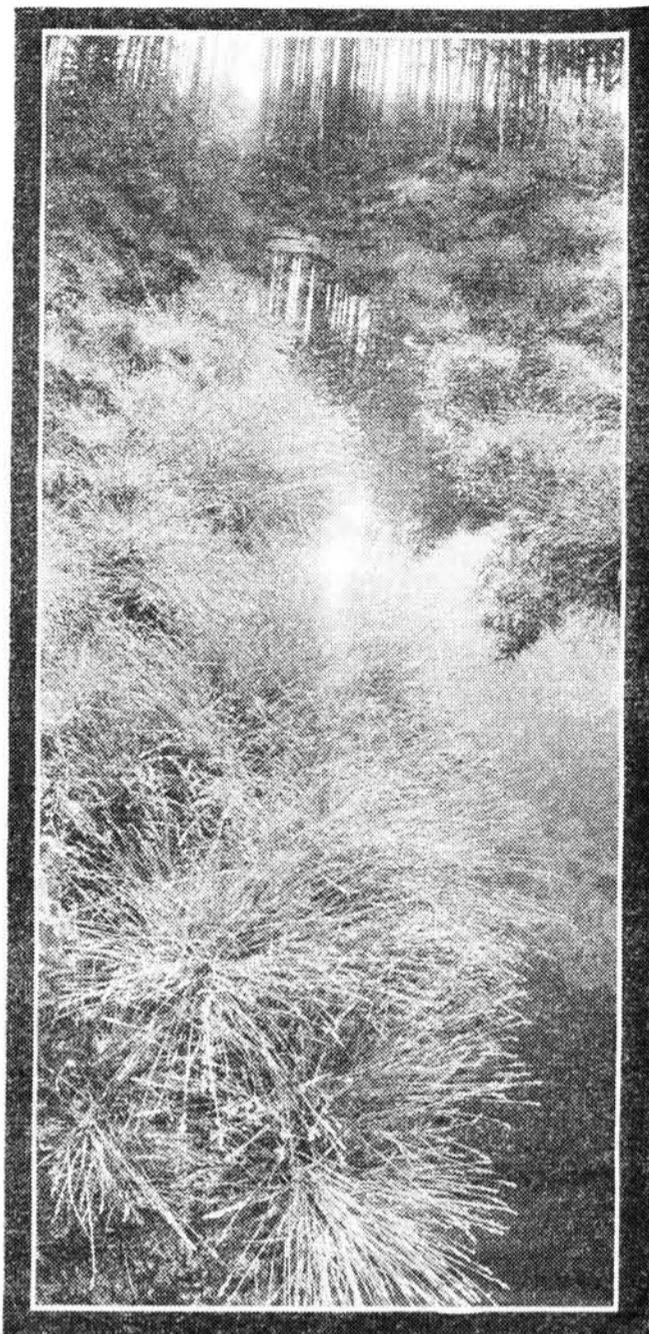
Францыі і Югаславіі, Чэхаславакіі і Польшчы, Канадзе, Японіі, Бельгіі...

Дзейнасць клуба не абмяжоўваецца рэспублікай. У яго добрыя сувязі з Таварыствам фотамастацтва Літоўскай ССР, народнай фотастудыяй «Рыга», фотаклубамі з Горкага, Львова, Ленінграда і іншых гарадоў. Адсюль і асабістыя сустрэчы, творчыя камандзіроўкі, абмены вопытам.

Але аснова клуба — гэта ідэя, адзіны погляд — і не толькі на праблемы творчасці. У гэтым пераконвае выстаўка, прысвечаная юбілею. Тут упершыню экспануецца калектыўная работа членаў клуба — «Ветэраны

Вялікай Айчыннай». Каля трыццаці фатаграфій складаюць гэту групувую працу, вынік трох гадоў сумеснага пошуку. Удзельнікі фотаклуба ставілі перад сабой мэту паказаць не герояў-байцоў, а перш за ўсё людзей, якія вынеслі на сабе цяжкія вайны. Работа ўдалася. У ёй няма індывідуалізму, а ёсць арганічнасць, высокі клас майстэрства і надзвычай тонкае адчуванне тэмы.

Таяцяна ШАВАРСКАЯ.
НА ЗДЫМКАХ: В. ЛАБКО. «Аўтапартрэт з дачкой»; Я. КАЗЮЛЯ. Цыкла «Зямля і людзі»; Ю. ВАСІЛЬЕЎ «Беларускі пейзаж»; М. ЖЫЛІНСКІ. «Недавер».

МАЛЮНКІ РОДНАЙ ЗЯМЛІ

ПАЛЕСКАЯ ПРЫГАЖУНЯ

...Жыла калісьці ў тутэйшых мясцінах дзяўчына, вельмі прыгожая: вочы зялёныя, косы як агонь. Хацелі выдаць яе за багатага, ды нялюбага. Пайшла дзяўчына ў лес — і не вярнулася. І там, дзе ўпалі яе залатыя валасы, выраслі незвычайныя кветкі... Так сцвярджае легенда.

Кветкі гэтыя — ярка-жоўтыя, у выглядзе парасона, з вострым салодкім пахам цвітку кожную вясну на невысокім кустарніку з калочымі галінкамі — рададэндран жоўты, або азалія пантыйская. Незвычайная расліна — дзіва беларускай прыроды: водар кветак яе падманлівы, нектар атрутны. Яна быццам ахоўвае сябе ад чужога доўгую. Нельга перасадзіць азалію пантыйскую ў іншае месца: колькі ні спрабавалі перасяліць яе бліжэй да жылля, яна абавязкова гінула...

Гэта невялікая расліна сямейства верасавых, больш па-

добная на кустарнік — далёкі «сваяк» бруслицы. Пантыйская азалія захавалася яшчэ з таго часу, калі ў нашых краях быў «паўднёвы», вельмі цёплы клімат, яшчэ да нашэсця леднікоў.

Каб убачыць незвычайную расліну, якая занесена ў Чырвоную кнігу БССР, трэба пабываць у вёсцы Замошша Жыткавіцкага раёна. Лясная палянка, дзе расце азалія, узятая пад ахову дзяржавы, аб'яўлена помнікам прыроды.

ПАКУЛЬ ТРЫМАЎСЯ ДУБ

Пасля халоднай, з інеем ночы выдасца аднойчы ціхі сонечны дзень позняй вясні. Нізкае сонца, доўгія цені... Развітальнай усмешкай азіраецца бабіна лета.

Хмызнякі, сухі бур'ян, чорнае ворыва абляпілі тонкія серабрыстыя ніці павуцінныя

Луг таксама пакрыты гэтым незвычайным дываном. І здаецца, быццам вандруўнікі-павучкі на сваіх дзіўных парашуціках-ніцях ляцелі ўчора ўвесь дзень, а на ноч спыніліся на адпачынак — тут і засталася іх раница, і прыбіла да зямлі расой. Між тым павучкі не спыняюць падарожжа і ноччу. У ясную месячную ноч можна ўбачыць у празрыста-сінім вясеннім паветры цэлае мора бліскачага мроіва.

Толькі рэдка выдаюцца такія дні і такія ночы. Хаця вясень ужо пафарбавала ў розныя колеры клёны, ліпы, яблыні, абсыпалася святочнае ўбранне лесу і саду, вольха і ясень губляюць цэлыя бярэмы лістоты, але пакуль трымаўся яшчэ дуб, — не было ў вясні поўнай улады над прыродай. А потым настаў час — і без ветру зашамцеў заміраючым акордам дубовы лістапад. Моцны, як сам дуб, ліст надзейным покрывам ахінуў у лесе зямлю, ашчадна зберагаючы ў ёй усё жывое — да будучай вясны...

Васіль ФЕРАНЦ.

Гумар

Маці расхвальвае дачку ле жаніху:

— Вы толькі паслухайце, як яна грае на раялі! Яна і гатуе гэтак жа!

— Гэта нічога, — супакойвае ле жаніх, — мы будзем хадзіць абедаць у сталовую.

У час канцэрта піяніст выконвае адзін з твораў Бетховена.

— Ты пазнала Бетхоэ?

на? — шпэца Іошка сваёй каханай.

— Вядома не. Ты хочаш, каб я пазнавала ўсіх сваіх знаёмых са спіны? — адказвае яна раздражнёна.

Муж у пасцелі, у яго грып.

— Дарагая, калі памру, ты будзеш хоць крышку сулаваць на мяне?

— Вядома, дарагі, ты ж ведаеш, што я плачу з-за кожнай драбязы.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 1895